

18#n31.

7. Сліденко І.Д. Окрема думка судді Конституційного суду Первомайського О.О. у справі за конституційним поданням 59 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 368-2 Кримінального кодексу України. URL: http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/1_p_2019_8_0.pdf.

8. Ухвала Судової палати у кримінальних справах Верховного суду України від 09.04.2015 № 5-5кс15 URL: <https://oda.court.gov.ua/sud1590/pravovipoziciivsu/5-5ks15>.

9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за набуття таких активів : Закон України від 31.10.2019 № 263-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/263-20>.

Зінов Костянтин Геннадійович

курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Хашев Вадим Георгійович

доцент кафедри кримінального права
та кримінології Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ДО ПИТАННЯ ПРО ФУНКЦІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

В кримінально-правовій науці існує значна кількість досліджень, предметом яких виступає кримінальна відповідальність у різноманітних формах її прояву. Зокрема, мова може йти про наукові праці таких українських дослідників як Л.В. Багрій-Шахматов, Ю.В. Балулін, Л.С. Белогриць-Котляревський, В.І. Борисов, В.О. Глушков, В.В. Голіна, Т.А. Денисова, О.О. Дудоров, Н.А. Мирошніченко, А.А. Музика, В.В. Сташис, Є.Л. Стрельцов, В.Я. Тацій, В.О. Туляков, П.Л. Фріс, М.І. Хавронюк, С.М. Школа та багатьох інших. Однак, більшість з указаних та інших дослідників зосереджуються на аналізі або поняття кримінальної відповідальності, виводячи його із змістовних ознак цього правового поняття, або окремих форм реалізації кримінальної відповідальності.

Натомість, враховуючи надбання сучасної загальнотеоретичної юриспруденції, яка обґрунтовує доцільність поширення категорії «функція» на різні об'єкти наукового інтересу, можна зробити висновок, що аналіз змісту того або іншого поняття стає більш системним, якщо здійснюється через дослідження функцій, притаманних об'єкту дослідження, оскільки функцію не можна відмежувати від структури, в той час як функціональне уявлення про природу речей є цілком сумісним із розумінням природи структури речей. Аналіз функцій кримінальної відповідальності повинен базуватися на визначенні даного виду юридичної відповідальності, оскільки дослідження динамічних характеристик, якими виступають функції, не можна визнати системним без належного усвідомлення статичних характеристик, якими вважається, в першу чергу, дефініція кримінальної відповідальності [1, с. 170-175]. При всьому різноманітті поглядів на розуміння кримінальної відповідальності, вважаємо найбільш перспективною, з позиції розбудови соціальної держави в якій не тільки проголошується, але й гарантується домінування принципу верховенства права, наступну дефініцію кримінальної відповідальності як системи кримінально-правових заходів примусового та заохочувального впливу, що застосовуються на підставі закону державою з метою забезпечення виконання особою, яка вчинила кримінальне правопорушення, обов'язку перетерпіти передбачені законом обмеження прав і свобод [2, с. 17].

Ми також поділяємо позицію вчених, які вважають, що кримінальна відповідальність – це один з видів юридичної відповідальності, суть якого полягає в осуді від імені держави за вироком суду особи, яка вчинила злочин, і застосуванні до неї державного примусу у формі покарання або інших заходів кримінальної відповідальності, передбачених Кримінальним кодексом.

Зазначимо, що відповідно до кримінального законодавства України винна особа підлягає

відповідальності за минулу поведінку, тобто за вже вчинене суспільно небезпечне діяння.

Натомість, під функціями кримінальної відповідальності слід розуміти основні напрямки правового впливу на суспільні відносини, що виникають у процесі вчинення кримінального правопорушення та посягають на систему соціальних цінностей, з метою кари, виправлення, попередження і профілактики, створюючи тим самим особливий правовий режим протидії злочинним проявам, який характеризується збалансуванням публічних та приватних засад здійснення кримінально-правового впливу [3, с. 149-153]. Для визначення змістовних ознак функцій кримінальної відповідальності слід виходити з такого.

По-перше, функції повинні отримувати оцінку на підставі визнання культурологічного виміру кримінальної відповідальності, який забезпечує виділення основних властивостей даного виду юридичної відповідальності та спрямованості її застосування. Так, цілями функціонування кримінально-правових заходів, які об'єднують категорією «кримінальна відповідальність» [4, с. 54], справедливо визнається кара, виправлення, превенція і профілактика, кожна з яких представляє «ідеальний образ очікуваного результату у врегульованих суспільних відносинах» [5, с. 17]. При цьому предмет функціонування кримінальної відповідальності визначається вказівкою на суспільні відносини, які виникають у процесі вчинення кримінального правопорушення, що посягає на систему соціальних цінностей, розбудовану на підставі визнання незаперечності природних прав і свобод людини і громадянина та особливостей національної культури.

По-друге, враховуючи мінливий характер культурологічного виміру як вчиненого діяння, так і змісту застосовуваних кримінально-правових заходів, слід визнати, що характер діяльності в процесі здійснення функцій кримінальної відповідальності є похідним від сутності та призначення кримінально-правових заходів у різних історичних типах права, тобто функції даного виду відповідальності є історично і культурно обумовленими. Не тільки потреба в регулюючому впливові на суспільні відносини, але й самі форми та зміст впливу визначені специфікою суспільства, його цінностями, ідеальними, об'єктивними умовами [6, с. 56].

По-третє, функції кримінальної відповідальності є похідними від функцій права, репрезентуючи визначальні властивості останніх і одночасно інтерпретуючи функції права, надаючи їм придатність для забезпечення досягнення власних, внутрішньогалузевих цілей. Узагальнений характер функцій права забезпечує ситуацію, за якої одна функція права може формувати підвалини декількох функцій кримінальної відповідальності. Наприклад, каральна і превентивно-профілактична функції кримінальної відповідальності впливають з охоронної функції права, конкретизуючи останню з урахуванням ознак предмета, цілей і характеру кримінально-правового впливу.

Спеціальна превенція кримінальної відповідальності полягає у попередженні вчинення нового кримінального правопорушення особою, яка притягується до кримінальної відповідальності.

Таким чином, ми вважаємо, що правовий зміст превентивно-профілактичної функції кримінальної відповідальності виражається у здійсненні такого основного напрямку впливу, який характеризується метою щодо попередження вчинення деліктоздатною особою, та іншими особами, які злочин (кримінальний проступок) не вчиняли, нових кримінальних правопорушень шляхом застосування примусового і заохочувального впливу.

На підставі проведеного дослідження можна зробити загальний висновок, відповідно до якого зміст нормативно визначених функцій кримінальної відповідальності, а саме: кари, виправлення, превентивно - профілактичної орієнтований на отримання соціально корисного результату в процесі реалізації самої кримінальної відповідальності, підлягає певному корегуванню з урахуванням домінування принципу верховенства права та використанням таких методів наукового дослідження, що орієнтують на врахування здобутків розвитку культури та визнання людини в якості доцентрової сили функціонування кримінального права та його окремих інститутів, серед яких особливе місце займає інститут кримінальної відповідальності.

---

1. Козаченко О.В. Функціональні характеристики системи кримінально-правових заходів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2013. № 5. С. 170–175.

2. Кримінальна відповідальність та форма її реалізації: підручник / О.В. Козаченко, О.М. Мусиченко, О.М. Сидоренко та інші; за ред. професора Козаченка О. В. Миколаїв: Іліон, 2015. 142 с.

3. Школа С.М. Кримінальна відповідальність: загальна характеристика та форми реалізації. *Право і суспільство*. 2016. № 6. С. 149-153.

4. Козаченко О.В. Архітектура кримінально-правового впливу: кримінальна відповідальність

та стадії її реалізації. *Вісник асоціації кримінального права України*. 2017. Вип. 2(9). С. 42–62.

5. Чулюкин Л.Д. Природа и значение цели в советском праве. Казань: Изд-во Казанского университета, 1984. 264 с.

6. Митрофанов І.І. Вчення про механізм реалізації кримінальної відповідальності: монографія. Кременчук: Вид. ПП Щербатих О.В., 2012. 448 с.

Свистун Катерина Іванівна
студентка юридичного факультету

науковий керівник –
Ковальчук Олена Степанівна,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат психологічних наук

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА, КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СВІТЛІ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Українське суспільство разом з усім цивілізованим світом прагне до справедливості, добробуту та національної безпеки. Незважаючи на труднощі та перешкоди, Україна рухається шляхом демократичних змін. Одним з важливіших принципів вільної демократичної держави і основою народовладдя є верховенство права та неухильне дотримання Закону.

На сьогодні деякі питання дотримання прав на стадії досудового слідства є досить актуальними та дискусійними, про що свідчать проведення ряду науково-практичних конференцій та підготовка нового Кримінально-процесуального закону. Лише Кримінально-процесуальний кодекс України встановлює порядок затримання, арешту людини, визначає правові межі обшуку, огляду приміщення, виїмки кореспонденції тощо. Необхідність досудового слідства як етапу кримінального процесу зумовлена тим, що всебічний, повний і об'єктивний розгляд кримінальної справи в суді та її вирішення потребують напруженої та кваліфікованої підготовчої роботи. Тому за законом переважна більшість кримінальних справ повинна проходити етап досудового слідства. Розглядаючи проблему захисту затриманих осіб, необхідно зазначити, що затримана особа — це фізична осудна особа, яка досягла віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, котра підозрюється у вчиненні злочину, за який може бути призначено покарання у вигляді позбавлення волі, і до якої застосовано короточасний захід примусу у вигляді затримання терміном на 72 години з метою з'ясування її причетності до злочину і вирішення питання про застосування до неї запобіжного заходу.

Досудове слідство пов'язане з можливістю обмеження або навіть позбавлення прав особи при застосуванні запобіжних заходів, проведенні інших процесуальних дій. Тому закон детально регламентує підстави й порядок їх проведення та фіксацію в постановках, протоколах та інших процесуальних документах. У стадії досудового розслідування відповідний орган (посадова особа) вирішують також такі завдання: встановлення й відшкодування збитків: виявлення й усунення причин та умов, які сприяли вчиненню злочинів; виховання громадян у дусі поваги до честі та гідності людини та громадянина, прагнення до справедливості й дотримання законів. Дотримання прав і свобод учасників кримінального судочинства на стадії досудового розслідування є однією із проблем, яка стоїть передусім перед законодавцем під час нормативно-правового врегулювання законодавства, а далі і перед правоохоронними органами на етапі виконання завдань, покладених державою. В практиці на стадії досудового розслідування інколи відбувається порушення конституційних прав та свобод не тільки таких учасників кримінального процесу, як підозрюваний (обвинувачений), а й потерпілого та свідка. Прикладом цього слугують випадки нероз'ясування прав свідка з приводу подання показань проти своїх родичів та самого себе або порушення порядку виклику свідка для допиту. Характерною помилкою більшості практиків є порушення строків затримання особи за підозрою у вчиненні злочину, тимчасового тримання понад встановлений учасникам процесу при проведенні різних слідчих дій. Необхідно також зазначити, що у чинному кримінально-процесуальному законодавстві простежується дисбаланс прав